

**ПОНЯТІЙНІ ОЗНАКИ
АНГЛОМОВНОГО ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНОГО КОНЦЕПТУ TEXTILE
NOTIONAL FEATURES
OF THE ENGLISH LINGUOCULTURAL CONCEPT TEXTILE**

Ковальова К.О.,

orcid.org/0000-0002-9734-5667

викладач кафедри іноземних мов

Національного університету «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена дослідженню понятійних ознак лінгвокультурологічного концепту TEXTILE в англійській мові. Роботу виконано в межах когнітивної наукової парадигми, зокрема, лінгвоконцептології та лінгвокультурології. Визначається факт недостатньої вивченості вищезазначеного концепту в лінгвістичному напрямі, попри велику кількість концептуальних досліджень загалом та зацікавленість дослідників інших галузей у текстилі як об'єкті декоративно-прикладного мистецтва. Першим етапом вивчення концепту, який окреслює мету даної розвідки, є виявлення його понятійних ознак, тобто тих, що об'єктивуються у словникових значеннях. Задля їх виявлення була використана методика компонентного аналізу на основі структурного методу. Матеріалом дослідження слугували загальні тлумачні словники англійської мови та англомовні спеціальні словники текстильної термінології. Проведений компонентний аналіз дефініцій словників дав змогу визначити, що основні понятійні ознаки лінгвокультурологічного концепту TEXTILE у сучасній англійській мові можуть бути розподілені за двома групами: 1 – ОБ'ЄКТ та 2 – АТРИБУТ. До першої групи належать наступні ознаки: cloth, fabric, fiber, filament, yarn, manufactured products, garments, waste, lace, embroidery, rug; до другої – woven (weaving), knit (knitting), made by hand or machine, business, in large quantities, staple, suitable for conversion, nonwoven, natural, manufactured, flexibility, drape, spinnable, felted та crocheted, загальною кількістю 27 одиниць. Відзначається поступове збільшення об'єму структури концепту за рахунок виникнення нових семантичних компонентів, що відображаються в тлумаченнях термінологічних словників. Перспектива розпочатого дослідження вбачається у подальшому вивченні вербалізованого концепту TEXTILE в англомовній фразеологічній картині світу.

Ключові слова: концепт, лінгвокультурологічний концепт, понятійна ознака, компонентний аналіз, textile.

The article is dedicated to the investigation of the notional features of the linguocultural concept TEXTILE in the English language. The investigation has been done within the framework of the cognitive scientific paradigm, namely, linguoconceptology and linguoculturology. Despite a large number of conceptual studies in general and the interest of researchers from other fields in textiles as an object of decorative and applied arts, the fact of insufficient linguistic research of the above-mentioned concept is highlighted. The first stage of the conceptual research, that defines the purpose of this investigation, is to identify its notional conceptual features, which are objectified in dictionary definitions. To identify them, the procedure of componential analysis based on the structural method was employed. The research was based on general explanatory dictionaries of the English language and dictionaries of textile terminology. The conducted componential analysis of dictionary definitions allowed us to determine the fact that the main notional features of the linguocultural concept TEXTILE in modern English can be divided into two groups: 1 – OBJECT and 2 – ATTRIBUTE. The first group includes such features, as cloth, fabric, fiber, filament, yarn, manufactured products, garments, waste, lace, embroidery, rug; the second group includes the following ones: woven (weaving), knit (knitting), made by hand or machine, business, in large quantities, staple, suitable for conversion, nonwoven, natural, manufactured, flexibility, drape, spinnable, felted and crocheted, 27 features in total. There is a gradual expansion in the volume of the concept structure due to the emergence of new semantic components reflected in the definitions of terminological dictionaries. The prospect of the research is seen in further investigation of the verbalised concept of TEXTILE in the English phraseological worldview.

Key words: concept, linguocultural concept, notional feature, componential analysis, textile.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку науки важливим стає подолання однобічного підходу до наукових досліджень шляхом виходу за дисциплінарні, системні межі, визначається недоцільність дискусій щодо абсолютної автономії будь-якої з галузей знань, адже результати вирішення завдань однієї дисципліни, залучаючи результати досліджень інших областей, надають підґрунтя для розробки системи вирішення проблем суміжної галузі. Таким чином, міждисциплінарні сфери, їх підходи та методи пізнання стають ключовими для розвитку сучасної науки.

Прикладом таких сфер є *когнітологія*. Як одна з найсучасніших галузей мовознавства когнітологія виникає в 70-х роках ХХ ст. [4, с. 65]. Вже в 1989 році на її базі виникає *когнітивна лінгвістика* як один з основних напрямів вивчення мови. За твердженням О. Селіванової, вона вивчає мову як засіб отримання, зберігання, обробки, переробки й використання знань, спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду [5, с. 365]. Цей напрям має широкий спектр завдань, але одним

з головних є аналіз структур зберігання знань про мову та у мові, а також тих, до яких апелює мовленнєва діяльність [4, с. 70]. Наприкінці 90-х рр. ХХ ст. у складі когнітивної лінгвістики виокремилася нова галузь – *лінгвоконцептологія*, головним поняттям якої є *концептуалізація* [5, с. 403], завдяки якому стає можливим опис засобів репрезентації знань.

З огляду на складність та багатовимірність поняття «концепт», термін не має єдиного чіткого та однозначного тлумачення. Як зазначає І. Голубовська, на сучасному етапі розвитку лінгвістики можна виділити два основних підходи щодо тлумачення терміна *концепт*: 1) концепт як загальне поняття (традиційне розуміння); 2) концепт як комплекс культурно детермінованих уявлень про предмет [1, с. 89]. Іншим дослідником наводиться наступне визначення, відзначаючи, що “під концептом розуміється сукупність закріплених ознак, які використовуються для опису фрагменту світу або частини такого фрагменту” [4, с. 215]. В свою чергу М. Полюжин демонструє різнобічний розгляд терміну “концепт”: 1. У ширшому – *лінгвокогнітивному* розумінні – концепт розглядається як уявлення про ті смислові ознаки, якими оперує людина у процесі мислення та які відображають зміст досвіду й “квантів” структурованих знань, набутих нею у процесі її пізнавальної діяльності. 2. Концепт як *психолінгвістичне* явище – це перспективно-афективне утворення динамічного характеру, що спонтанно функціонує в пізнавальній діяльності індивіда й підпорядковується закономірностям психічного життя людини. 3. Концепт як *лінгвокультурне* явище – це одиниця, призначення якої полягає в об’єднанні в єдине ціле наукових пошуків у галузі культури, свідомості й мовознавчих студій. Такий концепт є культурно детермінованим виразником свідомості, зафіксованим у мові [3, с. 217].

Щодо структури концептів, варто відзначити її складність та багатошаровість. Існують різні напрями дослідження структури концептів: *когнітивного-епістемологічний* та *системно-ієрархічний*, представники яких беруть за основу будову концепту, його функціонування, розвиток, впорядкування його елементів [6, с. 129].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Однак, незмінним для всіх є той факт, що для отримання цілісного, всеосяжного уявлення про концепт його дослідження необхідно розпочати з аналізу його виникнення та розвитку семантичного складу. Так, серед основних структурних ознак лінгвокультурного концепту, окрім внутрішньої форми (етимології), у його складі лінгві-

сти виділяють і понятійну складову, що відображає його дефініційну структуру. На цьому етапі дослідження концептів ключовими є методики етимологічного та компонентного аналізу.

В сучасній науковій лінгвістичній літературі до певного часу були відсутні дослідження концепту TEXTILE. Концептуальний аналіз ми розпочали з вивчення внутрішньої форми зазначеного концепту, тобто виявили лексичні одиниці, що слугували основою його найменування [2, с. 36].

Постановка завдання. Наступним кроком дослідження є визначення поняттєвої складової шляхом аналізу значень лексеми “textile”, що окреслює **мету даної розвідки** – виокремити понятійні ознаки лінгвокультурологічного концепту TEXTILE в англійській мові. Досягнення зазначеної мети вбачаємо можливими через вирішення наступних **завдань**: дослідити історію розвитку концепту в англійській мові, проаналізувати словарні тлумачення лексеми “textile”, провести дефініційний аналіз досліджуваного концепту.

Під понятійними ознаками концепту розуміються ознаки, об’єктивовані у словникових значеннях. Методика компонентного аналізу, що використовується під час їх виявлення, полягає в роздробленні варіантів значення слова – семем, на їх мінімальні смислові складові одиниці – семи. Тож для виявлення понятійних ознак у структурі досліджуваного концепту був проведений лексикографічний аналіз, а саме – були розглянуті дефініції загальних тлумачних словників англійської мови та спеціальних англомовних словників текстильної термінології.

Виклад основного матеріалу. Текстиль як один із найдавніших видів художньої діяльності, тісно пов’язаного з історією і побутом народу, довгий час привертає увагу істориків, етнографів, археологів, дизайнерів, але залишився без належного дослідження з боку лінгвістів. Багата історія виникнення текстилю та розвитку технологій його виробництва обумовлює підвищений інтерес до вивчення динаміки семантичної модифікації значення лексеми “textile”. Спираючись на проведений нами етимологічний аналіз вищезазначеного концепту, можемо зазначити, що зазначена лексема входить в ужиток на початку XVII століття у значенні [*woven, that can be woven; a web, canvas, woven fabric, cloth, something woven*], тобто *тканий; тканий виріб, полотно, тканина, сукно, щось ткане*. З розвитком текстильної індустрії досліджуване поняття зазнає вагомих змін в тлумаченні: первісно позначає *тканину*, з плином часу – *волокна та нитки; пряжа сама по*

собі (з натуральних або штучних волокон); тканини, виготовлені з волокон та ниток; а також одяг, вироблений із певної тканини; що свідчить про факт збільшення об'єму структури концепту TEXTILE [2, с. 39].

З огляду на різну специфіку лексикографічних джерел, вважаємо за доцільне поділити дослідження на два етапи. Таким чином, першим етапом вивчення понятійних ознак зазначеного концепту стає аналіз тлумачних словників. На цьому етапі було проаналізовано 5 словників.

Так, розглянемо тлумачення терміну “textile” основних словників англійської мови:

Кембриджський словник визначає лексему так: *a cloth made by hand or machine: She makes a big profit from selling waste material to textile companies.* Словник подає загальне тлумачення – *тканина, виготовлена вручну або машиною*, однак, додає використання лексеми в бізнес дискусії: *a cloth made by hand or machine in large quantities: The company is a major exporter of textiles and clothing.* В цьому контексті актуалізується ознака *велика кількість/об'єм* виготовлення. Метод виготовлення – *ткацтво*, також виділяється як одна з основних ознак: *a cloth, esp. one that is woven: Imports of textiles rose last year* [7].

Collins Online Dictionary визначає її наступним чином: *Textiles are types of cloth or fabric, especially ones that have been woven: ...decorative textiles for the home* [8]. Collins Dictionary серед основних ознак вказує *cloth, fabric* та *woven*, що певним чином збігається з визначенням попереднього словника.

Online Oxford dictionary в свою чергу тлумачить лексему так: *any type of cloth made by weaving or knitting: ...a factory producing a range of textiles* [12]. Серед вже виявлених ознак *cloth* та *weaving (woven)* у визначенні Оксфордського словника з'являється ще одна – *knitting (в'язання)*.

Наступним розглянемо визначення Longman Dictionary of Contemporary English, який надає таке тлумачення досліджуваної лексеми: *any type of woven cloth that is made in large quantities – used especially by people in the business of making clothes: Their main exports are textiles, especially silk and cotton* [10]. Наразі об'єктивується ознака, що була імплікована у визначенні Cambridge Dictionary – *business*.

Webster's Dictionary наводить таке визначення лексеми: *a woven or knit cloth: They import fine silk textiles from China* [13].

Можемо відзначити фактично однаковий семантичний склад вищезазначених семем, що дозволяє виокремити наступні понятійні ознаки концепту

TEXTILE: *cloth, fabric, woven, knit*. Майже кожна семема позначає виткану (*woven*) тканину.

Однак, Webster's Dictionary водночас надає дефініцію, що містить такі понятійні ознаки, як: *fiber, filament, yarn*:

“**Textile:** a fiber, filament, or yarn used in making cloth” [13]. Вперше ми бачимо виявлення семантичного розвитку лексеми – *волокно, нитка або пряжа, що використовуються для виготовлення тканини*, що згодом проявиться в тлумаченнях спеціалізованих словників.

Вже по закінченню дослідження на першому етапі стає можливим дійти висновка, що виділені репрезентанти концепту можна поділити на дві групи:

1. ОБ'ЄКТ – *cloth, fabric, fiber, filament, yarn*;
2. АТРИБУТ – *woven (weaving), knit (knitting), made by hand or machine, business, in large quantities*.

Другий етап дослідження – аналіз спеціальних словників текстильної термінології. На цьому етапі було проаналізовано два словники.

Спеціальні англомовні термінологічні словники надають більш широке визначення лексеми “textile”, у порівнянні з загальними англомовними тлумачними словниками:

Так, Dictionary of Fiber and Textile Technology надає наступну низку визначень: *originally, a woven fabric; now applied generally to any one of the following*:

1. Staple fibers and filaments suitable for conversion to or use as yarns, or for the preparation of woven, knit, or nonwoven fabrics, тобто *штучні волокна та нитки, придатні для перетворення в пряжу або використання в якості пряжі, а також для виготовлення тканих, трикотажних або нетканих матеріалів*.

2. Yarns made from natural or manufactured fibers – *Пряжа, виготовлена з натуральних або штучних волокон*.

3. Fabrics and other manufactured products made from fibers as defined above and from yarns – *Тканини та інші промислові вироби, виготовлені з волокон, як визначено вище, та з пряжі*.

4. Garments and other articles fabricated from fibers, yarns, or fabrics when the products retain the characteristic flexibility and drape of the original fabrics – *Одяг та інші вироби, виготовлені з волокон, пряжі або тканин, коли вироби зберігають характерну гнучкість і драпірування оригінальних тканин* [9].

Таким чином, стає наочним розширення лексичного значення лексеми “textile”. Термінологічний словник не обмежується зазна-

ченням таких ознак, як *тканина, пряжа, в'язання*, тощо, що спостерігається в загальних тлумачних словниках. Він специфікує як об'єкт виробництва, так і методи. До поняттєвих ознак концепту даються наступні: *staple, suitable for conversion, nonwoven, natural fibers, manufactured fibers, manufactured products, garments, flexibility* та *drape*.

Ще один термінологічний словник, Louis Harmuth Dictionary of Textiles, визначає досліджувану лексему так:

1. All spinnable fibres and their wastes – *Усі прядильні волокна та їх відходи*;

2. All laces, embroideries, rugs and woven, felted, knitted and crocheted fabrics – *Всі мережива, вишивки, килимки і ткани, повстяні, трикотажні вироби та вироби, зв'язані гачком* [11].

До низки поняттєвих ознак концепту виявлених при вивченні дефініцій вищезазначеного термінологічного словника додаються: *spinnable, waste, lace, felted, embroidery, rug* та *crocheted*.

Така кількість визначень поняття “textile” вказує на те, що зміст та обсяг концепту постійно збільшується за рахунок появи нових характеристик, що призводить до появи більшої кількості поняттєвих ознак концепту. Ключовою причиною виникнення нових характеристик є стрімкий розвиток науки та технологій – винахід ткацьких станків, барвників, нових типів волокон. Варто зазначити, що вищезгадані семантичні модифікації поняття “textile”, що призвели до збільшення семемного складу слова, відбуваються за рахунок метонімічного зсуву на основі перенесення найменування виробу на матеріал, що проявляється в парі визначень *тканина – волокна/нитки*,

а також перенесення найменування матеріалу на виріб – *тканина – одяг*.

Семемний аналіз досліджуваної лексики в спеціальних англійських словників текстильної термінології збільшує ряд поняттєвих ознак концепту TEXTILE як групи ОБ'ЄКТ: *manufactured products, garments, waste, lace, embroidery, rug*, так і групи АТРИБУТ: *staple, suitable for conversion, nonwoven, natural, manufactured, flexibility, drape, spinnable, felted* та *crocheted*.

Висновки. Проведений компонентний аналіз дефініцій загальних тлумачних словників англійської мови та спеціальних англійських термінологічних словників показав, що основні поняттєві ознаки лінгвокультурологічного концепту TEXTILE у сучасній англійській мові можуть бути розподілені за двома групами:

1. ОБ'ЄКТ: *cloth, fabric, fiber, filament, yarn, manufactured products, garments, waste, lace, embroidery, rug*.

2. АТРИБУТ: *woven (weaving), knit (knitting), made by hand or machine, business, in large quantities, staple, suitable for conversion, nonwoven, natural, manufactured, flexibility, drape, spinnable, felted* та *crocheted*, загальною кількістю 27 одиниць.

Історичні чинники, розвиток науки та технологій текстильної промисловості призвели до динамічного семантичного розвитку лексики “textile”, розширення її лексичного значення.

Перспективою подальшого дослідження вважаємо розгляд засобів вербалізації концепту TEXTILE в англійській фразеологічній картині світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Голубовська І.О. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ : Логос, 2004. 284 с.
2. Ковальова К.О. Мотивуючі ознаки лінгвокультурологічного концепта TEXTILE в англійській мові. *Записки з романо-германської філології*. 2022. Випуск 1 (48). С. 33-40.
3. Полюжин М.М. Поняття, концепт та його структура. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2015. Вип. 4. С. 214-224
4. Селіванова О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики. Київ, 1999. 148 с.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник. Полтава: Довкілля-К, 2008. 712 с.
6. Шевченко О.М. Поняття концепту в сучасній перекладознавчій парадигмі. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Філологія»*. 2021. Т. 4, № 48. С. 128-131.
7. Cambridge Dictionary URL: <https://dictionary.cambridge.org/>
8. Collins Online Dictionary URL: <https://www.collinsdictionary.com/>
9. Dictionary of Fiber and Textile Technology. Kosa, 7th edition, 1999. 258 p.
10. Longman Dictionary of Contemporary English URL: <https://www.ldoceonline.com/>
11. Louis Harmuth Dictionary of Textiles. Fairchild publishing company, New York, 1915. 175 p.
12. Online Oxford dictionary URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/>
13. Webster's Dictionary URL: <https://www.merriam-webster.com>